

УДК 336.77:338.437

І.В. Чехова

кандидат економічних наук
Національна академія аграрних наук України**РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ**

Проведено комплексний аналіз ринку банківських кредитних ресурсів України за основними галузями економіки й регіонами України, а також структури кредитних ресурсів у розрізі валют і термінів погашення. Досліджено основні тенденції на ринку банківських кредитних ресурсів, які проявляються в постійному зростанні попиту на довгострокові кредити у виробничих галузях економіки й стабільному попиті на короткострокові кредити в сфері послуг. Визначено характерні риси сучасного ринку банківських кредитних ресурсів України. Проаналізовано кредитну діяльність найбільших банків України, визначено позиції лідерів за обсягами кредитного портфелю. Оцінено цінову кон'юнктуру на ринку банківських кредитних ресурсів та змінами вартості кредитів і депозитів на кредитному ринку, залежні від змін облікової політики Національного банку України.

Ключові слова: кредит, депозит, кредитори, позичальники, ринок банківських кредитних ресурсів, банки, ціна кредитів.

I. Вступ

Ринок являє собою дві основні сукупності – попит покупців і споживачів, а також пропозицію продавців і виробників [1, с. 5]. Означена сукупність попиту й пропозиції постійно взаємодіє між собою залежно від певної економічної ситуації, балансує в той чи інший бік, проявляючись у таких явищах, як дефіцит або надлишок кредитних ресурсів. Загалом, визначає ситуацію на кредитному ринку в певний період часу низка умов: рівень облікової ставки Національного банку України, процентні ставки банків. Низька ціна кредитів формує більший попит з боку позичальників, і навпаки, висока ціна на кредити відштовхує зі списку потенційних позичальників тих контрагентів, прибуток від діяльності яких є нижчим за ціну кредиту.

Дослідження питання функціонування ринку знаходиться в площині визначення й аналізу основних умов його існування або ринкової кон'юнктури. Під кон'юнктурою ринку розуміють форму прояву на ринку системи факторів (умов), які визначають співвідношення попиту й пропозиції, рівня цін і конкуренції [8, с. 255]. Тобто, при вивченні питання змін кон'юнктури ринку кредитних ресурсів необхідно аналізувати основні позиції: попит зі сторони позичальників (кредити надано), пропозицію зі сторони кредиторів (депозити залучено), рівень конкуренції, динаміку рівня процентних ставок за кредитами й депозитами.

Питання розвитку ринку кредитних ресурсів економіки України досліджували в своїх працях: А. Бабич, О. Гудзь, М. Дем'яненко, О. Дзюблюк, Ю. Коробов, В. Лагутін, С. Мас-

лова, О. Опалов, Л. Павлова, І. Пещанська, О. Смолянська, В. Шелудько.

II. Постановка завдання

Мета статті – аналіз основних тенденцій розвитку ринку банківських кредитних ресурсів України.

III. Результати

Формування та функціонування ринку банківських кредитних ресурсів забезпечується двома процесами: наданням кредитів на запит позичальників і створенням ресурсної бази. Джерелами формування банківського кредиту виступають: власні кошти банків; позики, які надаються клієнтами банкам у вигляді депозитів; кошти клієнтів на розрахункових, поточних і бюджетних рахунках; кредити Національного банку України; кредити, залучені на міжбанківській біржі; міжбанківські позики [9, с. 49–50].

Не можна заперечувати існування прямої залежності між, здавалося б, різними за змістом і характером проведення процесами – кредитуванням і залученням депозитів. Тим не менше, чим більше банки залучають на свої рахунки коштів до запитання або строкових депозитів, тим більшою буде сформована ресурсна база для проведення активних операцій на кредитному ринку.

Найважливішими для оцінювання кредитного ринку є обсяги банківського кредитування. Для оцінки кредитного ринку важливо здійснити аналіз обсягу депозитних коштів як основного джерела кредитних ресурсів. Адже надані кредити представляють собою попит, задоволений кредиторами, а депозити – пропозицію, яка формується банками для створення ресурсної бази.

Аналіз розвитку ринку банківських кредитних ресурсів в Україні характеризується суттєвим нарощуванням обсягів кредитних

вкладень у економіку. З рис. 1 видно, що приріст кредитів спостерігався в 2006 р. (+101,8 млрд грн), у 2007 р. (+181,6 млрд грн), у 2008 р. (+16,8 млрд грн), у 2009 р. – відтік кредитних коштів (–10,7 млрд грн), 2010 р. (+9,5 млрд грн), 2011 р. (+69,2 млрд грн), 2012 р. (+13,1 млрд грн). За період з 2005 по

2012 рр. кредитний портфель банків в Україні збільшився зі 143,4 млрд грн до 815,1 млрд грн, що становить 671,7 млрд грн, або у 5,6 разів. Протягом 2005–2008 рр. щороку заборгованість за виданими кредитами стрімко нарощувалась, у середньому на 100,0 млрд грн (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка та річні темпи змін кредитів, депозитів на ринку банківських кредитних ресурсів України за 2005–2012 рр. *Розраховано за даними сайту www.bank.gov.ua

Деякою мірою криза кредитування була спричинена неналежним контролем з боку держави змін кон'юнктури на ринку кредитних ресурсів, а також неефективною діяльністю фінансових інститутів щодо управління ризиками, падінням попиту на продукцію реального сектору економіки, спричиненою кризою на кредитному ринку, інфляцією пропозиції [2, с. 5]. Фінансова криза восени 2008 р. розпочалася процесом масового зняття депозитів з банківських рахунків вкладниками. Так, якщо протягом 2006–2008 рр. спостерігався приріст депозитних коштів у середньому на 92,0 млрд грн, то у 2009 р. – відтік депозитів становив 24,8 млрд грн.

За результатами 2010 р. приріст депозитів становив 81,7 млрд грн, 2011 р. (+75,1 млрд грн), 2012 р. (+80,5 млрд грн). За період з 2005 по 2012 рр. депозитний портфель банків в Україні збільшився із 134,7 млрд грн до 572,3 млрд грн, що становить 437,6 млрд грн, або у 4,2 рази. Найбільший річний приріст депозитного портфеля банків зафіксовано у 2007 р. (рис. 1).

Аналіз структури кредитів за термінами погашення показав, що більшим попитом на ринку банківських кредитних ресурсів протягом 2005–2012 рр. користувалися короткострокові кредити зі строком використання до 1 року, про що свідчать темпи зростання їх обсягу. Так, за період дослідження обсяг кредитів до 1 року збільшився з 54,8 до 344,2 млрд грн, або у 6,3 рази, короткострокових (від 1 до 5 років) – з 88,6 до 294,5 млрд грн, або у 3,3 рази, довгострокових (понад

5 років) – із 114,0 до 176,4 млрд грн, або у 1,5 рази. Позитивна динаміка за коротко- та середньостроковими кредитами, на відміну від довгострокових кредитів, зберігалася протягом всього періоду дослідження.

Стабільне нарощування кредитного портфеля в сегменті короткострокових кредитів на тлі загального зниження кредитування економіки пояснюється тим, що в умовах кризи банки схильні надавати кредити на короткі терміни, орієнтуючись передусім на зниження ризику і втрат через падіння платоспроможності позичальників [3, с. 39].

Аналіз депозитів за строками погашення показав, що на початок періоду дослідження у 2005 р. найбільша частка в структурі депозитів належала “депозитам від 1 до 2 років” – 40,0%, “депозити на вимогу” становили 37,0%, а найменша частка належала “депозитам до 1 року” – 23,0%. Загалом, строкові депозити становили 63,0% від загальної кількості. На кінець періоду дослідження у 2012 р. у структурі депозитів найбільша частка належить “депозитам на вимогу” – 38,0%, “депозити до 1 року” – 35,7%, “депозити від 1 до 2 років” – 21,2%, “депозити більше 2 років” складають найменшу частку – 4,7%.

Стабільний рівень частки “депозитів на вимогу”, а також тенденція щодо збільшення в депозитному портфелі банків частки “депозитів до 1 року” свідчить про певну недовіру до банківської системи з боку вкладників. А найважливішим є те, що подібна структура депозитів не створює передумов і

так званих “довгих грошей” для формування ресурсної бази для надання довгострокових кредитів. Депозити на вимогу не мають чіткого терміну користування і мають бути повернені банком за першою вимогою клієнта.

Отже, перевищення частки строкових депозитів над депозитами “до запитання” протягом 2005–2012 рр. сприяло формуванню стабільної ресурсної бази банків, оскільки вони є прогнозованим джерелом створення кредитних ресурсів. Показник депозитів “до запитання” на рівні 38,0% досить суттєвий, адже кошти, накопичені в цьому сегменті, можна визначити як потенційну базу для створення кредитних ресурсів. Але відсутність конкретного терміну користування за цим видом депозитів не дає змогу використовувати це джерело тривалий час.

Аналіз ситуації в розрізі регіонів України протягом 2005–2012 рр. показав нерівномірність розміщення кредитних ресурсів. Найбільші темпи зростання обсягів кредитів з показником у 5 разів і більше зафіксовано у Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Київській, Одеській, Тернопільській, Чернівецькій областях. Найнижчий рівень зростання темпів кредитування у Полтавській області (у 2,7 рази), а найвищий – у Київській області (у 5,8 разів). Динаміка кредитування в розрізі регіонів аналогічна тій, що склалася в цілому по Україні: зростання кредитування протягом 2005–2008 рр. і його скорочення – у 2009 р. Але необхідно відмітити, що в цьому процесі були винятки – області, в яких за результатами 2009–2010 рр. зафіксовано приріст кредитів. Так, у Дніпропетровській області приріст становив 16,6 млрд грн, у Київській області – 11,3 млрд грн.

Зазначимо, що за регіонами розподіл кредитів і відповідне нарощування обсягів кредитів відображає як рівень виробничого потенціалу конкретної області, концентрації капіталу, так і розвиток інфраструктури ринку кредитних ресурсів.

За цільовим використанням найбільшим попитом на ринку кредитних ресурсів за період 2005–2012 рр. користувалися кредити на поточні потреби. Зростання обсягу кредитів на поточні потреби відбулося із 121,0 млрд грн у 2005 р. до 516,3 млрд грн у 2012 р., або в 4,2 рази. Частка кредитів на поточні потреби протягом 2005–2012 рр. стабільна та майже не змінилася. На кінець 2012 р. вона становила 85% проти 13,5% частки інвестиційних кредитів.

Аналіз розподілу напрямів використання кредитних ресурсів у розрізі основних галузей економіки України за останні 2 роки свідчить про те, що основними позичальниками є підприємства торговельної сфери, які щороку залучають до 210 млрд грн або 36% від загального обсягу кредитів. Підприємств

ва галузі переробної промисловості – до 125 млрд грн або 21%, сфера нерухомості – 90–100 млрд грн на рік або 16,5%, будівництво та сільське господарство – по 37 млрд грн або 6% кожна. Виробничі галузі в Україні пред’являють стабільний попит на довгострокові кредити, що обумовлюється процесом розширеного виробництва. Сфера послуг і торгівля більшою мірою надають перевагу короткостроковим кредитам, що пов’язане із швидким обігом оборотних коштів.

Тенденції до щорічного нарощування довгострокових кредитів в основні галузі економіки позитивно впливають на підвищення технічного переоснащення економіки, але вважати рівень забезпечення економіки України кредитними ресурсами достатнім ще не приходиться.

Протягом 2005–2012 рр. загальна сума кредитів у національній валюті зросла з 81,3 до 515,84 млрд грн або у 6,3 разів, в іноземній валюті – з 62,1 до 299,6 млрд грн або у 4,8 рази. Якщо в 2005 р. позичальниками залучались переважно кредити в гривні, а їх частка на кредитному ринку становила 56,7% від загального обсягу кредитів, то в 2012 р. цей показник виріс до 63,3%. Частка валютних кредитів у загальній структурі за період дослідження знизилася з 43,3 до 36,7%. Значні коливання у структурі кредитів у розрізі видів валют відбулися протягом 2007–2009 рр., які супроводжувалися зменшенням частки гривневих кредитів на користь валютних до 10% у 2008 р. і повернення позицій кредитів у гривні в наступному 2009 р. За період дослідження попит на кредити в національній валюті перевищував попит на кредити в іноземній валюті. Варто відмітити, що в 2007 р. частки валютних і гривневих кредитів фактично зрівнялися (вперше в незалежній Україні): 50,1% належало кредитам у гривні, а 49,9% – кредитам у іноземній валюті.

Випереджальні темпи нарощування кредитів у іноземній валюті спостерігалися в усіх сферах економіки України до 2010 р. “Переорієнтація” попиту позичальників на валютні кредити протягом 2005–2008 рр. пояснюється такими факторами:

- значним зростанням попиту на кредитні ресурси у 2005–2007 рр., що стимулювало кредиторів до залучення додаткових ресурсів поза межами внутрішнього ринку (за кордоном) в іноземній валюті;
- нижчим рівнем процентних ставок за кредитами в іноземній валюті порівняно з кредитами в національній валюті в умовах стабільного обмінного курсу гривні щодо долара США;
- активізацією збутової діяльності суб’єктів господарювання на експорт, виручка від реалізації якої надходить у іноземній валюті.

До числа найпотужніших кредиторів на ринку банківських кредитних ресурсів України належать: КБ “Приватбанк”, Ощадбанк, Промінвестбанк, АКІБ “УкрСиббанк”, “Укресімбанк”, “Укрсоцбанк”, “ВТБ банк”, “ОТП банк”, “Альфа банк”, “Фінанси та кредит”, “Надра”. Ці банки суттєво впливають на кон’юнктуру кредитного ринку України, оскільки їм належить понад 50% загального кредитного портфеля. Аналіз показав, що склад першої десятки найбільших кредиторів протягом 2005–2012 рр. суттєво не змінився, але до нього ввійшли нові учасники. Так, лідерами кредитування у 2005 р. зафіксовано: КБ “Приватбанк” – 11,5% від загальної суми кредитного портфеля банківської системи, АППБ “Аваль” – 9,9%, АКІБ “УкрСиббанк” – 6,1%, Державний експортно-імпорний банк – 5,7%, “Укрсоцбанк” – 5,7%, “Райффайзенбанк Україна” – 4,6%, “Надра” – 3,4%, “Укрпромбанк” – 2,8%, “Брокбізнесбанк” – 2,2%, “Фінанси та кредит” – 2,5%. У 2012 р. перша десятка лідерів на ринку кредитних ресурсів за обсягами кредитного портфеля виглядала так: КБ “Приватбанк” – з часткою ринку 19,6%, “Ощадбанк” – 12,0%, “Промінвестбанк” – 5,8%, “ВТБ банк” – 4,6%, “Укрсоцбанк” – 4,3%, ПУМБ – 3,9%, Дельтабанк – 3,3%, Альфабанк – 3,2%, Фінанси та кредит – 2,9%.

Концентрація понад половини кредитного портфеля в розпорядженні 10 найбільших банків з точки зору конкурентної боротьби характеризує вітчизняний ринок банківських кредитних ресурсів як олігополістичний. Про це свідчить зростання показника сукупного кредитного портфеля першої десятки банків з 54,4% у 2005 р. до 62,2% у 2012 р., тобто зростання за вісім років відбулося на 7,8%. Домінуючу позицію в кредитуванні вітчизняних позичальників протягом 2005–2012 рр. незмінно займає КБ “Приватбанк”, який на сьогодні сконцентрував власний кредитно-інвестиційний портфель на рівні 19,6%.

На ринку кредитних ресурсів України функціонує значна кількість продавців кредитів (понад 150 банків) і конкурентна боротьба за клієнта відбувається серед великої кількості кредиторів. До характерних особливостей конкуренції на кредитному ринку України відносять:

- наявність значної кількості різновидів самої конкуренції у зв’язку з високим ступенем диверсифікації кредитів;
- значний контроль з боку НБУ, який здійснює контроль за ціновою політикою банків;
- наявність на ринку кредитних ресурсів продуктів і послуг різних банків, які є практично доскональними заміниками, однак поза банківською сферою заміників їм не існує [7, с. 56];
- підвищені ризики порівняно із іншими видами комерційної діяльності й для ут-

римання стійкої конкурентної позиції на кредитному ринку банк має спрогнозувати майбутні ризики й визначити свій конкурентний потенціал [6, с. 35].

Загалом, у сучасних умовах ведення банківської справи у конкурентній боротьбі за прихильність позичальників на перший план виходять такі фактори:

1. Якість і наявність широкого спектра кредитних послуг. У сучасних умовах існування великої кількості універсальних банків, які здатні запропонувати майже однакові послуги на ринку, зневажання цього чинника може виявитися ризиком втрати клієнтів. Водночас, створення нових кредитних послуг супроводжується додатковими витратами на їх розробку і рекламу.

2. Наявність розгалуженої територіальної мережі представництв банку, яка робить його доступним і ближчим до потенційних позичальників. Чим більшу кількість відділень створить банк на ринку кредитних ресурсів, тим більше позичальників стають його потенційними клієнтами.

3. Позитивна репутація й закріплення іміджу надійного кредитора. Особливо впливовим цей фактор є в умовах спаду економіки або в умовах фінансової кризи. Показовим у цьому аспекті виявився 2009 р., коли в Україні склалася ситуація недовіри до банківської системи, яка супроводжувалася значним відтоком депозитних вкладів, кризою неплатежів за виданими кредитами.

4. Спроможність задовольняти попит як на роздрібні, так і на великі кредити. Орієнтація банків тільки на корпоративних клієнтів і зневажання “невеликими” позичальниками створюють ризики втрати потенційних позичальників. Тому в сучасних умовах для досягнення успіхів у нарощуванні кредитного портфеля банки приречені бути універсальними.

Визначальними показниками ринкової кон’юнктури є ціни, за якими продавці реалізують, а покупці купують товари чи послуги. На ринку банківських кредитних ресурсів ціна кредиту представлена у вигляді процентних ставок. Ціноутворення кредитів у сучасних умовах складається під впливом попиту і пропозиції на кредитному ринку, інфляційних процесів в економіці, політики банків у визначенні доходів за кредитами, зміни відсотків за депозитами, розміру і строків кредиту, витрат банку на супровід кредиту [10, с. 28].

Особливим інструментом у регулюванні ціни на кредитні ресурси є облікова ставка Національного банку України, оскільки процентна ставка за кредитами не може бути нижчою за рівень цього показника. Висока процентна ставка обмежує стимули банків кредитувати й відповідно звужує їх можливості щодо кредитування реального сектора

економіки, в результаті – пропозиція зменшується. Низька процентна ставка викликає зворотний ефект [5, с. 41].

Цінова кон'юнктура на кредитному ринку України протягом 2005–2012 рр. була нестабільною й складалася з трьох етапів (табл. 1). На першому етапі (2005–2007 рр.) відбулося помірне здешевлення вартості кредитів і депозитів (–1,1%) унаслідок політики щодо зниження облікової ставки НБУ

на 1,5 п. п. На другому етапі (2005–2007 рр.) – значне здороження кредитів (+4,8%), депозитів (+4,6%) у 2008–2009 рр. унаслідок політики щодо збільшення рівня облікової ставки НБУ на 2,25 п. п. Третій етап (2010–2012 рр.) – стабілізація й незначне зниження облікової ставки до 7,5%, з коливаннями процентних ставок як на кредити, так і на депозити.

Таблиця

Динаміка середньозважених процентних ставок за кредитами, депозитами, облікової ставки НБУ, процентної маржі за 2005–2012 рр. *

Показники	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Середньозважені процентні ставки за кредитами	14,6	14,1	13,5	16	18,3	14,6	14,3	15,5
Облікова ставка НБУ	9,5	8,5	8	12	10,25	7,75	7,75	7,5
Середньозважені процентні ставки за депозитами	8	6,8	7,2	8,3	11,8	7,6	5,8	10,5
Процентна маржа	6,6	7,3	6,3	7,7	6,5	7,0	8,5	5,0

* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Fin_ryn/of_kurs.htm.

Найдешевші кредити надавалися банками у 2007 р. під 13,5% річних, а найдорожчі – у 2009 р. під 18,3%, найдешевші депозити залучалися банками у 2008 р. під 5,8% річних, а найдорожчі – у 2009 р. під 11,8%. Аналіз зміни вартості кредитів та депозитів на кредитному ринку з точки зору “чутливості” до змін облікової ставки показав, що цей вплив незначний і кожний з показників розвивається відносно самостійно, а політика Нацбанку в цьому напрямі не завжди має ефект.

В Україні найвищі процентні ставки за кредитами для юридичних осіб у 2005 р. зафіксовані у Кіровоградській (18,5%), Чернігівській (18,6%) областях, а найнижчий – у Запорізькій (14,1%), Миколаївській (14,2%) областях. У 2012 р. кредити за найвищими процентними ставками для суб'єктів господарювання надавалися банками Вінницької (21,9%), Волинської (20,8%), Полтавської, Хмельницької, Чернівецької областей (20,7%), за найнижчими – Тернопільської (8,7%) області. Таким чином, на початок періоду у 2005 р. різниця між верхньою і нижньою межею вартості кредитних ресурсів для юридичних осіб по регіонах України становила 4,2%, у 2012 р. цей показник досяг рівня 13,2%.

Значна різниця вартості кредитів у регіонах і її коливання обумовлюється впливом таких факторів, як розвиток інфраструктури кредитних установ на ринку кредитних ресурсів регіону, більша концентрація банківських ресурсів у великих обласних центрах, стабільність попиту на кредити.

Рівень процентних ставок на кредити, який встановився на ринку кредитних ресурсів України можна оцінити як високий у 2005–2007 рр. і недоступний у 2008–2009 рр. Зрозуміло, що в інтересах кредиторів встанов-

лення високої ціни на кредити. Водночас, не можна не враховувати інтереси позичальників і необхідно встановлювати на свою продукцію доступні й реальні ціни, тобто знаходити так звану “золоту середину”. Процеси непомірного здороження кредитних ресурсів призводять до того, що доступ до кредитів унаслідок такої процентної політики обмежений [4, с. 414]. Залучення кредитів під високі проценти, рівень яких у рази перевищує рівень рентабельності виробництва, не має економічного сенсу. Функціонування ринку кредитних ресурсів з таким рівнем процентних ставок вказує на те, що вкладання ресурсів у економіку України супроводжується високими ризиками.

Діяльність банків базується на акумулюванні вільних коштів задля подальшого їх “продажу” й отримання від цієї діяльності прибутку. Якщо проценти за кредитами – це дохід продавця кредиту, то проценти за депозитами – його витрати. Різниця між процентними ставками за наданий кредит і за залучені ресурси називається маржею [4, с. 427]. По суті процентна маржа є прибутком банку. Зіставлення процентних ставок за кредитами й депозитами надає можливість оцінити наскільки помірно або високою є процентна маржа на кредитному ринку.

Динаміка процентної маржі банків протягом 2005–2012 рр. була нестабільною, демонструючи то зростання, то падіння під впливом зміни вартості кредитів і депозитів. Найнижчий рівень 5,0% зафіксований у 2012 р., максимальний – 8,5% у 2011 р. Середньозважений рівень процентної маржі на ринку кредитних ресурсів України, який встановився на рівні 6,9% річних, можна охарактеризувати як високий, оскільки він майже вдвічі перевищує значення маржі в

економічно розвинутих країнах. Така ситуація обумовлена:

- порівняно невеликими обсягами кредитних операцій у структурі доходів банків, тому за рахунок чинника процентної маржі вдається підвищувати рівень прибутку;
- непослідовністю процентної політики НБУ, яка проявляється у різкому підвищенні рівня облікової ставки НБУ і це відразу призводить до здорожчання кредитів.

Загалом процентна політика активних і пасивних операцій має відповідати двом основним вимогам: рівень процентної ставки за депозитами, по-перше, має задовольняти потенційних вкладників, а по-друге, не повинен різко скорочувати процентну маржу.

Оцінити реальні потужності процесів кредитування, а також сформованої ресурсної бази у вигляді депозитів в Україні допоможуть показники співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів до показника валового внутрішнього продукту (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика показників співвідношення кредитів і депозитів до ВВП країни*

Показники	Роки								Зміни, %
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Обсяг номінального внутрішнього валового продукту України (ВВП), млрд грн	441,5	544,1	720,7	948,0	913,3	784,2	1302,1	1408,9	319,1
Кредити надані, млрд грн	143,4	245,2	426,8	734,0	723,3	732,8	802,0	815,1	568,4
Депозити залучені, млрд грн	134,8	185,9	283,9	359,7	334,9	471,6	491,7	572,3	424,5
Відношення кредитів до ВВП, %	32,5	45,0	59,2	77,4	79,2	102,3	61,6	57,8	+25,3
Відношення депозитів до ВВП, %	30,5	34,0	39,4	37,9	36,7	60,1	37,8	40,6	+10,1

*Розраховано за даними сайту http://www.bank.gov.ua/Fin_ryn/of_kurs.htm.

Аналіз наведених показників свідчить про те, що в Україні протягом 2005–2010 рр. частка сукупних кредитів і депозитів у обсязі номінального ВВП мала стійку тенденцію до зростання. Так, у 2010 р. показник співвідношення кредитів до ВВП становив 102,3% проти 32,5% у 2005 р., частка депозитів у ВВП у 2010 р. становила 60,1% проти 30,5% у 2005 р. Однак за останні два роки частка сукупних кредитів і депозитів у обсязі номінального ВВП стрімко зменшилася до 57,8% по кредитах, і 40,6% по депозитах. Таким чином, функціонування ринку банківських кредитних ресурсів України супроводжується позитивною динамікою як кредитів, так і депозитів, але частка кредитів у економіці країни значно перевищує частку депозитів.

IV. Висновки

Розвиток ринку банківських кредитних ресурсів в Україні за період 2005–2012 рр. характеризується нарощуванням обсягів кредитних вкладень у економіку в 5,6 разів, депозитний портфель банків збільшився в 4,2 рази. Більшим попитом на ринку банківських кредитних користуються короткострокові кредити до 1 року, про що свідчать темпи зростання їх обсягу в 6,3 разів. Формуванню стабільної ресурсної бази банків протягом 2005–2012 рр. сприяло перевищення частки строкових депозитів (60%) над депозитами “до запитання” (40%).

Встановлено, що нерівномірне розміщення кредитних ресурсів, а також коливання їх вартості в розрізі областей України залежить від концентрації виробничого потенціалу, капіталу, розвитку інфраструктури ринку кредитних ресурсів конкретних областей.

Виробничі галузі в Україні пред'являють стабільний попит на довгострокові кредити,

сфера послуг і торгівля більшою мірою надають перевагу короткостроковим кредитам, що пов'язано із швидким обігом оборотних коштів.

Характерними рисами сучасного ринку банківських кредитних ресурсів України є: велика кількість кредиторів порівняно з європейськими кредитними системами; посилення тенденцій входження іноземного капіталу; низький рівень ресурсної бази банків, олігополістичне становище десяти найбільших банків. Зростання частки сукупного кредитного портфеля першої десятки банків становило з 54,4% у 2005 р. до 62,2% у 2012 р.

Рівень процентних ставок на кредити, який встановився на ринку кредитних ресурсів України можна оцінити як високий у 2005–2007 рр. і недоступний у 2008–2009 рр. Зростання ціни на кредитні ресурси обмежує їх доступність. Функціонування ринку кредитних ресурсів з високим рівнем процентних ставок означає, що вкладання ресурсів в економіку України супроводжується високими ризиками.

Суттєве перевищення темпів зростання обсягів кредитування над темпами приросту ВВП, а також темпами приросту депозитів банків означає, що на сучасному етапі ринок банківських кредитних ресурсів по суті визначає розвиток економіки.

Список використаної літератури

1. Алексєєнко Л.М. Ринок фінансового капіталу: становлення, проблеми, перспективи розвитку : монографія / Л.М. Алексєєнко. – К. : Максимум ; Тернопіль : Економічна думка, 2004. – 424 с.
2. Базилевич В.Д. Розвиток фінансового ринку в сучасних умовах / В.Д. Базилевич // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 5–11.

3. Бобров Є.А. Аналіз причин виникнення світової фінансової кризи та її вплив на економіку України / Є.А. Бобров // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 33–45.
4. Гроші та кредит : підручник / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пудовкіна [та ін.] ; за заг. ред. М.І. Савлука. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 598 с.
5. Затварська О.О. Грошово-кредитна політика центрального банку : монографія / О.О. Затварська. – Біла Церква, 2004. – 80 с.
6. Тридід О. Аналіз конкурентної позиції банків у сучасних умовах ведення банківського бізнесу / О. Тридід, В. Вовк // Банківська справа. – 2009. – № 4. – С. 26–38.
7. Уманців Ю. Конкурентна політика на ринку банківських послуг у контексті глобалізації / Ю. Уманців // Банківська справа. – 2008. – № 5. – С. 55–71.
8. Фінансовий словник-довідник / М.Я. Дем'яненко, Ю.Я. Лузан, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та ін. ; за ред. М.Я. Дем'яненка. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – 555 с.
9. Фінансово-кредитні відносини в АПК / за ред. П.Т. Саблука, М.Я. Дем'яненка. – К. : ІАЕ, 1996 – 278 с.
10. Цены и ценообразование : учебник / ред. И.К. Салимжанова. – М., 2005. – 360 с.

Стаття надійшла до редакції 02.08.2013.

Чехова И.В. Развитие отечественного рынка банковских кредитных ресурсов

Проведен комплексний аналіз ринку банківських кредитних ресурсів України по основним отраслям економіки і регіонам України, а також структури кредитних ресурсів в разрізі валют і строків погашення. Исследованы основные тенденции на рынке банковских кредитных ресурсов, которые проявляются в постоянном росте спроса на долгосрочные кредиты в производственных отраслях экономики и стабильном спросе на краткосрочные кредиты в сфере услуг. Определены характерные черты современного рынка банковских кредитных ресурсов Украины. Проанализирована кредитная деятельность крупнейших банков Украины, определены позиции лидеров по объему кредитного портфеля. Представлена оценка ценовой конъюнктуры на рынке банковских кредитных ресурсов и изменений цены на кредиты и депозиты на кредитном рынке в зависимости от изменений учетной политики Национального банка Украины.

Ключевые слова: кредит, депозит, кредитори, заёмщики, рынок банковских кредитных ресурсов, банки, цена кредитов.

Chekhova I. Scenarios of domestic market of bank credit resources

An article presents a complex analysis of market of bank credit resources of Ukraine is conducted after basic industries of economy and regions of Ukraine, and also structures of credit resources in the cut of currencies and terms of redemption. It is set that credit market development is characterized the substantial increase of volumes of credit investments in an economy during the last eight years. A dynamics and annual rates of changes of credits is in detail analysed, deposits at the credit market of Ukraine for period 2005-2012 years. Basic tendencies are investigational at the market of bank credit resources, which show up in permanent growth of demand on long-term credits in production industries of economy, stable demand on short-term credits in the field of services. The personal touches of modern market of bank credit resources of Ukraine are certain, such as: plenty of creditors comparatively with the European credit systems; uneven allocation of credit resources is in regions; strengthening of tendencies of including of foreign capital; low level of resource base of banks; dominant position of ten large banks. Credit activity of the largest banks of Ukraine is analyzed, positions of leaders are certain on the combined volume of credit brief-case. The characteristic features of competition are generalized at the domestic credit market: quality and presence of wide spectrum of credit products, developed territorial network of branches of bank, positive reputation and fixing of image of reliable creditor, ability to satisfy demand on retail and large credits. The estimation of the price state of affairs is presented at the market of bank credit resources and credit price variations at the credit market depending on the changes of registration policy of the National bank of Ukraine.

Key words: credit, deposit, creditors, borrowers, bank, market of bank credit resources, cost of credits.